

Vägledning
för
Öppen förskola
inom
familjecentrerat arbetssätt
Göteborgs Stad

Inledning

Denna Vägledning för öppna förskolorna inom Göteborgs Stad är framtagen med syfte att tydliggöra rollen och uppdraget på familjecentral och i det familjecentrerade arbetssättet i stadsdelarna. Vägledningen gäller kommunalt driven öppen förskola, både de som ingår i familjecentral och de som inte är samlokaliserade med andra verksamheter. Samtliga öppna förskolor utgör lokal arena för det familjecentrerade arbetssättet i stadsdelen.

Familjecentrerat arbetssätt och familjecentraler har sin grund i arbetet med att minska skillnader i livsvillkor och hälsa. Arbetet utgår från fokusområde 1 "Ge varje barn en god start i livet" inom Jämlikt Göteborg. Målsättningen är att familjerna ska uppleva att de kommit rätt med sina frågor och att det familjecentrerade arbetssättet erbjuder ett välfungerande stöd och är en stabil plattform för tidig upptäckt och tidiga insatser.

Skolverket har en kort beskrivning av verksamheten på en öppen förskola. Utöver detta saknas uppdragsbeskrivning för öppna förskolor inom Göteborgs Stad. Denna Vägledning omfattar öppna förskolors roll och uppdrag i det familjecentrerade arbetssättet samt inom familjecentral och omfattar därmed inte helheten i det pedagogiska uppdraget.

Utvecklingen av arbetet inom Jämlikt Göteborg ska vara kunskapsbaserat och grundas på bästa tillgängliga kunskap. Skollagen kap 25 ligger som grund i framtagandet av denna Vägledning. Det gäller även överenskommelser mellan Göteborgs Stad och Västra Götalandsregionen¹. För att ta tillvara erfarenheter och få en bred delaktighet bjöds samtlig personal och chefer för öppna förskolorna i Göteborg in till en workshop i september 2017. Därutöver har goda exempel från Malmö, Uppsala och från Föreningen för familjecentralernas främjande inspirerat².

Arbetet med att ta fram Vägledningen för öppna förskolorna i Göteborg har bedrivits i en arbetsgrupp³ utsedd av beredningsgruppen inom fokusområde 1 inom Jämlikt Göteborg.

1 "Vägledningen för familjecentrerat arbetssätt och familjecentraler i Göteborg" och "Avsiktsförklaring familjecentrerat arbetssätt och familjecentraler i Göteborg".

2 Ni ser allt och alla" Föreningen för familjecentralernas främjande, Utredning om etablering av fler familjecentraler i Malmö stad, 2016, Strategi för öppen förskola samlokaliserad med familjecentral, Uppsala 2016.

³ Arbetsgrupp; Elisabeth Esdotter, förskolechef Västra Göteborg, Karin Hedin, förskolechef Angered, Madeleine Högenberg, utvecklingsledare i folkhälsa Norra Hisingen, Nanette Berg-Glädt förskollärare, öppna förskolan i familjecentralen Tuve, Lena Bengtsson, barnskötare öppna förskolan i Kärra. Åse Johansson, förskollärare öppna förskolan i Backa, Anita Nilsson, processledare Jämlikt Göteborg.

Utgångspunkter

Detta avsnitt lyfter skolverkets formuleringar och sammanfattar det i skollagen som berör öppen förskola. Skollagen är styrande för verksamheten i en öppen förskola. Även Vägledningen och den politiska avsiktsförklaringen för familjecentrerat arbetssätt och familjecentraler sammanfattas.

Skolverket skriver på sin hemsida om Öppen förskola;

”Öppen förskola vänder sig till barn som inte är inskrivna i förskola och deras föräldrar eller annan vuxen som följer med barnet. Den kan också vara ett komplement till förskola och pedagogisk omsorg.

Öppen förskolans uppgift är att erbjuda barn en god pedagogisk gruppverksamhet i nära samarbete med de vuxna besökarna. Samtidigt får de vuxna möjlighet till kontakt och gemenskap. Besökarna är inte inskrivna utan avgör själva när och hur ofta de vill delta.

Den öppna förskolan bör vara rolig och stimulerande för barnen och ta till vara deras nyfikenhet och lust att lära. Lek och skapande bör ges stort utrymme. Verksamheten bör utformas både efter barnens och de vuxna besökarnas behov.

I många kommuner samarbetar den öppna förskolan med socialtjänsten och barn- och mödrahälsovården för att bidra till att föräldrarnas behov av medicinsk och social service tillgodoses.”

Skollag

Öppen förskola regleras i skollagen. Enligt skollagen får en kommun anordna öppen förskola som komplement till förskola och pedagogisk omsorg. Den öppna förskolan ska erbjuda barn en pedagogisk verksamhet i samarbete med de till barnen medföljande vuxna samtidigt som de vuxna ges möjlighet till social gemenskap (Skollagen 25 kap 3§).

Verksamheten ska ta särskild hänsyn till barnets bästa (Skollagen 1 kap 10§) och åtgärder mot kränkande behandling (Skollagen 6 kap).

Det finns även övergripande krav som rör utgångspunkter för verksamheten, kvalitetskrav som tar upp lokaler, gruppen och personalen samt krav på uppföljning och utvärdering (Skollagen 25 kap 6-8§§).

Läroplanen för förskolan är en förordning som ska följas av förskolor. Den reviderades 2016 och då togs den inledande texten om att läroplanen även ska var vägledande för öppen förskola bort. Läroplanen är alltså inte ett styrdokument för öppen förskola.

Vägledning och avsiktsförklaring familjecentrerat arbetssätt och familjecentraler

”Vägledning familjecentrerat arbetssätt och familjecentraler” är framtagen och beslutad 2016 av styrgruppen för familjecentrerat arbetssätt, bestående av tjänstepersoner inom Västra Götalandsregionen (VGR) och Göteborgs stad.

Arbetet med familjecentrerat arbetssätt är en del av samverkansplattformen som antagits av Temagrupp Barn och Unga inom Kommun och sjukvård Samverkan i Göteborgsområdet. Samverkansplattformen har familjecentrerat arbetssätt som grund för samverkan och samordnade insatser, Västbus riktlinjer som stöd och struktur för samverkan och samordnad individuell plan som verktyg i arbetet.

Göteborgs hälso- och sjukvårdsnämnd och Göteborgs Stads kommunstyrelse antog juni 2016 en gemensam avsiktsförklaring som baserar sig på Vägledningen. Denna gemensamma avsiktsförklaring ligger som grund till de lokala avtalen mellan respektive stadsdelsnämnd och Göteborgs hälso- och sjukvårdsnämnd för 2017 - 2018. De lokala avtalen reglerar bland annat koordinator/samordnare samt gemensam kompetensutveckling för utvecklingsarbetet med familjecentrerat arbetssätt och familjecentraler.

Avsiktsförklaring mellan VGR och Göteborgs Stad

Gemensamma åtaganden ur den politiskt antagna avsiktsförklaringen;

- Utgångspunkten för arbetet med familjecentrerat arbetssätt och familjecentraler är att barn och unga ska lyckas i skolan.
- Det ska finnas minst en familjecentral i varje stadsdel som utgör nav för det familjecentrerade arbetet.
- Det familjecentrerade arbetet ska bygga på flexibilitet och lokala förutsättningar så att samtliga familjer i stadsdelen omfattas.
- Öppna förskolor, öppna mötesplatser och familjecentraler ska tillsammans erbjuda samtliga familjer i stadsdelen ett välfungerande stöd och utgöra en stabil plattform för tidig upptäckt och tidiga insatser.
- Öppna förskolor som inte ingår i familjecentralen utgör tillsammans med andra öppna mötesplatser en av grunderna i organiseringen av det familjecentrerade arbetet.
- Uppföljning och utvärdering av familjecentrerat arbetssätt och familjecentraler ska göras kontinuerligt.

Definition Familjecentrerat arbetssätt⁴

Ett familjecentrerat arbetssätt avser att insatser för barn och unga tar sin utgångspunkt i hela familjen och deras levnadsvillkor. Målet är att förbättra uppväxtvillkoren för barn och unga genom att stärka familjen.

Familjerna eller barnet/den unge ska alltid uppleva att de kommit rätt med sina frågor. Samarbetet och samordningen mellan stadsdelsförvaltningens och hälso- och sjukvårdens verksamheter som vänder sig till barn, ungdomar och familjer ska präglas av ett familjecentrerat arbetssätt.

Ett familjecentrerat arbetssätt kännetecknas även av:

- hälsofrämjande perspektiv där människors styrkor lyfts fram och tas tillvara,
- barnets/den unges bästa sätts i främsta rummet,
- vårdnadshavarna ses som barnets/den unges viktigaste resurser,
- det sociala nätverket runt barnet/den unge ses som viktig resurs för den unge,
- arbetssättet anpassas utifrån barnet/den unges mognadsgrad,
- gränsöverskridande samverkan där verksamheterna sätter barn-, ungdoms- och familjeperspektivet främst.

Barnet/den unge ses som en kompetent och resursstark individ med rätt till delaktighet och inflytande i alla beslut som rör dem, samtidigt som barnet/den unge behandlas som mer sårbara än vuxna och vid behov får tillgång till skydd och stöd.

Familjecentrerat arbetssätt ska tillämpas av alla verksamheter inom stadsdelen och hälso- och sjukvården, även då samlokalisering i familjecentral inte är möjlig.

Definition Familjecentral

Familjecentralen är en generell verksamhet med förebyggande och hälsofrämjande insatser. En mötesplats där vårdnadshavare har möjlighet att träffa andra. Familjecentralen består av samlokaliserade verksamheter som vänder sig till barn och vårdnadshavare. Basverksamheterna i en familjecentral är mödra- och barnhälsovård, socialtjänst och öppen förskola. Med fördel kan fler verksamheter ingå i familjecentralen.

Familjecentralen ska främja en god hälsa hos barn och vårdnadshavare bland annat genom att:

- skapa arbetsformer där vårdnadshavare och barn är delaktiga
- erbjuda lättillgängligt stöd
- stärka det sociala nätverket runt barn och vårdnadshavare
- stärka anknytningen mellan vårdnadshavare och barn
- främja barnets språkutveckling
- vara ett kunskaps- och informationscentrum

⁴ Gäller generella insatser och första linjens vård och behandling för barn 0 - 17 år. Definition antagen av Temagrupp barn och unga 2013-05-30.

Familjecentralen kan genom sin samlade kompetens tidigt uppmärksamma barn och familjer i behov av utökad stöd och erbjuda detta.

Familjecentrerade arenor

Minst en familjecentral per stadsdel är målet och inriktningen är att familjecentralen ska utgöra navet för det familjecentrerade arbets sättet i stadsdelen. Koordinator har uppdraget att hålla samman det familjecentrerade arbetet i hela stadsdelen som även ska bedrivas på andra arenor nära familjerna och genom uppsökande verksamhet. På varje familjecentral finns det en samordnare som ansvarar för att hålla samman arbetet inom familjecentralen

De familjecentrerade arenorna utgör basen för det familjecentrerade arbets sättet och består av familjecentraler, ej samlokaliserade öppna förskolor, bibliotek och bemannade utflyktslekplatser. Det som kännetecknar en familjecentrerad arena är;

- dit föräldrarna går med sina frågor
- är en träffpunkt för familjerna
- där familjernas delaktighet kan byggas
- där samverkan mellan aktörer kan och bör ske
- där strukturerade familjestödande aktiviteter kan genomföras

Öppna förskolan inom Göteborgs Stad

Öppna förskolan är familjernas mötesplats och därmed hjärtat i det familjecentrerade arbets sättet i stadsdelen. Inom Göteborgs Stad kännetecknas en öppen förskola av att den är en pedagogisk verksamhet och mötesplats för alla barn i sällskap med vårdnadshavare eller annan viktig vuxen. Besökarna är inte inskrivna utan avgör själva när och hur ofta de vill delta. Verksamheten är en inkörsport till förskolan. Öppna förskolans arbete vilar på intentionerna i barnkonventionen och arbetar för barnens bästa. Vårdnadshavarna är barnets viktigaste resurser därför utformas verksamheten utifrån både barnens och de vuxna besökarnas behov.

Öppna förskolan är en hälsofrämjande och nätverksskapande arena där kontakter knyts och erfarenheter delas mellan olika familjer. Gemenskap med andra vuxna och barn är en viktig del för integration och skapar möjligheter till språkutveckling. På öppna förskolan har alla personer möjlighet att delta och känna tillhörighet, oavsett kön, könsidentitet eller könsuttryck, sexuell identitet, etnicitet, ålder, religiös tillhörighet och funktionalitet. Öppna förskolan ser, bemöter och lyssnar på alla besökare.

Besökarna erbjuds pedagogisk gruppverksamhet och lärande möten ledda av förskollärare. Verksamheten sker i en trygg miljö, där lek, skapande, sång och samtal blandas. På öppna förskolan sker en naturlig inläring, både av språklig och av social karaktär. Verksamheten ska lägga grunden till ett livslångt lärande och goda relationer mellan barn och vuxen.

Öppna förskolan erbjuder generellt föräldraskapsstöd till alla. Föräldraskapsstöd som erbjuds i olika former och anpassat efter de behov som finns i stadsdelen. Målet är att förbättra uppväxtvillkoren för barn och unga genom att stärka familjen.

Arbetsformerna på öppna förskolan skapar möjligheter för besökarna att vara delaktiga i att utveckla verksamheten. Familjerna ska alltid uppleva att de kommit rätt med sin fråga. Öppen förskola ska vara en väg in för familjerna för att få rätt stöd i ett tidigt skede.

Genom samverkan ökar verksamhetens förmåga att tidigt upptäcka och tillgodose behov hos familjerna. Inom det familjecentrerade arbetssättet bedrivs ett nära samarbete med socialtjänst, barnmorskemottagningar och barnhälsovård. Tandhälsovård, bibliotek, frivilligorganisationer och svenska för invandrare är andra exempel på viktiga samverkansaktörer. God samverkan stärker dessutom personalens kompetens. Varje verksamhet går in i det familjecentrerade arbetssättet med sin grundprofession och tillför kompetens och perspektiv utifrån sitt verksamhetsområde. Där tillför öppen förskola pedagogisk kompetens och ett pedagogiskt perspektiv.

Öppna förskolans uppdrag är detsamma oavsett samlokalisering i en familjecentral eller ej, men arbetssätt och förutsättningarna är olika. Det är lättare att samverka och erbjuda familjer insatser tidigt om verksamheterna ligger i samma hus. Det krävs flexibilitet, rutiner och mer organisation för samverkan om verksamheterna inte är samlokaliserade.

Gör mer Gör bättre

Mycket görs idag inom öppna förskolorna för att bidra till att minska skillnaderna i livsvillkor och hälsa. För att nå de grupper som vi idag inte når med vårt ordinarie arbete krävs strategier och ibland ett annat arbetssätt. På workshopen hösten 2017 identifierades ett antal utvecklingsområden för att göra mer och bättre;

- Verksamhet anpassad och attraktiv för särskilt utsatta grupper och för att nå de med störst behov. Kompetens i och ha ett normkritiskt förhållningssätt.
- Erbjuder generellt föräldrastöd till alla men i högre dos till de som behöver mest.
- Fungera som dörröppnare till förskolan, för livslångt lärande och för att lyckas i skolan.
- Familjerna ska alltid uppleva att de kommit rätt med sin fråga. En väg in för familjerna för att få rätt stöd i ett tidigt skede.
- Aktivt bidra i samarbetet med andra verksamheter i det familjecentrerade arbetssättet.

Denna Vägledning för öppna förskolan i det familjecentrerade arbetssättet är antagen av beredningsgruppen för Fokusområde 1 "God start i livet" inom Jämlikt Göteborg 2018-03-12. Den lämnas till den nya förskoleförvaltningen. Vägledningen ska följas upp för eventuell revidering under juni 2019.